

Güzel Ahlakın ve Temel İnsanî Değerlerin Talimi

Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ “Bir baba evlâdına güzel edep ve ahlaktan daha üstün bir miras bırakmış olmaz” mübarek beyanlarıyla, bir baba için çocuğuna verebileceği en güzel hediye ve mirasın güzel ahlak olduğunu ifade etmiştir. Cenab-ı Hak da Habîb-i Edîb’ini (sallallahu aleyhi ve sellem) methetme sadedinde: وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ “Ve sen pek yüksek bir ahlak üzerindesin.” buyurmuştur.

Efendimiz’den (sallallahu aleyhi ve sellem) güzel ahlakın değer ve kıymetini ifade eden birçok söz şeref sudûr olsa da, biz bir fikir vermesi açısından bunlardan birkaçını nakledelim: مَا مِنْ شَيْءٍ; “Sizin en hayırlınız, ahlak bakımından en güzel olanınızdır.”; إِنَّ مِنْ أَحْسَنِكُمْ خُلُقًا “Terazide güzel ahlaktan daha ağır basacak olan bir şey yoktur.”; إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُذْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ “Muhakkak ki mü’min, ahlakının güzelliği sebebi ile (gündüzleri nâfile) oruç tutan (ve geceleri de) Allah’a ibâdetle geçiren kimsenin derecesine ulaşır.”

Güzel ahlakın, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin iyi tutulmasından fakir ve muhtaçlara yardım etmeye; küçüklere şefkat, büyüklere de saygıyla muamele etmeden herkesi konumunda kabul etmeye kadar; söz ve fiillerinde doğru olmadan, oturma, kalma, yürüme, konuşma vs. bütün tavır ve davranışlarda edebi muhafaza etmeye kadar çok geniş bir alanı vardır. Ancak bütün bu güzel davranışların ahlak hâline gelebilmesi için insan nefsinde istikrar bulması yani bir meleke hâline gelmesi gerekir.

İşte küçük yaştan itibaren çocuklara İslâm nazarında bu kadar kıymetli olan ahlak ve edebi kazandırmaları, ebeveyn için önemli bir vazifedir. Tabii yukarıda da ifadeye çalıştığımız gibi, bunun ilk yolu da onların bizzat bu konuda çocuklarına örnek olmalarından geçer. Mesela anne baba çocuklara asla yalan söylememeli, onlara bir konuda söz verdiklerinde muhakkak bu sözlerini yerine getirmeli, verdikleri sözü unutmuyorlarsa, çocuklara kendilerine hatırlatmalarını tembihlemeli ve onlara mülâyemet ve şefkatle muamele etmelidir.

Aynı şekilde çocuklara akılları ermeye başladığı andan itibaren, gereken durumlarda özür dilemesi ve iyiliklere karşı şükretmesi öğretilmelidir. Zira çocuk bu konuda iyi yetiştirilirse ileride, Cenab-ı Hakk’ın kendisine ihsan ettiği sayısız nimetleri karşısında O’na şükran hisleriyle dolup taşacak; irtikâp ettiği hata ve günahları için de Cenab-ı Hakk’ın tevbe ve istiğfar kapısına yönelecektir.

Çocukları tatillerde akraba ziyaretine götürerek onlarla tanıştırma ve böylece akrabalık bağlarının önemini gösterme, bizzat gelip gitmelerle komşuluk ilişkilerini öğretme, muhtaçlara onun eliyle yardım göndererek onu vermeye alıştırma yani onu diğergam yetiştirme gibi hususların küçüklükten itibaren ihmal edilmemesi gerekir. Çünkü uzmanlar

ahlak eğitiminde çocukluk döneminin çok önemli olduğunu, çocukların 6-7 yaşına kadar karakterlerinin temel yapısının oluşacağını ifade ediyorlar.

Çocuklara kazandırılması gereken önemli bir husus da edeptir. Maalesef o, günümüzde iyice ihmale uğrayan değerlerimizdendir. Çocukları edepli hâle getirmenin en kestirme ve güvenli yolu ise onlara Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetini öğretmedir. Çünkü: "Beni Rabb'im edeplendirdi ve ne de güzel terbiye etti!" ifadelerinden de anlaşılacağı üzere O (sallallahu aleyhi ve sellem) bu konuda da zirvedir. Bu açıdan eğer çocuklarımızın, oturuşuyla, kalkışıyla, yemek yemesiyle, giyimiyle, temizliğiyle, konuşmasıyla, utanma duygusuyla vs. edepli olmalarını istiyorsak onlara sünnet-i seniyyeye göre amel etmenin yollarını göstermeli ve ta'lim etmeliyiz.

Zira Resûlullah Efendimiz'in sünneti tamamıyla edebtir. O (sallallahu aleyhi ve sellem), birçok lâl u güher beyanlarıyla ümmetini bu konuda irşat ettiği gibi, bazen hayat-ı seniyyelerinde de çocuklara bizzat müdahalede bulunarak onlara güzel ahlakı ta'lim etmiştir. Mesela Ömer ibn-i Seleme'nin Buhari'de geçen şu rivayetini buna misal verebiliriz: "Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) terbiyesi altında bir çocuktum. Yemek yerken elim yemek kabının her tarafında dolaşırdı. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bana: "Ey oğul! (Yemeğe başlarken) Allah'ın adını an, sağ elinle ye ve sana yakın olan taraftan ye!" buyurdu. Ben bundan sonra her zaman besmeleyle başlayıp, sağ elimle, önümden yemek yedim".

"Yukarıda kısmen temas ettiğimiz üzere Lokman Aleyhisselâm da oğluna iman ve ibadetle ilgili birkaç hususu hatırlattıktan sonra ahlakla ilgili şu temel prensipleri tavsiye etmiştir: وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ "Kibirli davranarak insanlara yüzünü dönme, yerde çalımlı çalımlı yürüme! Çünkü Allah kibirle kasılan, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürürken ölçülü, mütedil yürü! Konuşurken sesini ayarla, bağırarak konuşma! Unutma ki seslerin en çirkini, avazı çıktığında bağırarak eşeklerin sesidir."

Burada bir husus daha hatırlatma lüzumu duyuyoruz. Çocuğa ahlakî değerler ta'lim edilirken kötünün üzerine gitmek yerine iyinin ikamesine çalışılmalıdır. Çünkü devamlı kötünün üzerinde durmak, hata ve günahları dile getirmek -velev ki çocuğu onlardan vazgeçirmek veya uzak tutmak için olsun- bir yönüyle onlara karşı çocuğun merakını uyandıracaktır. Hatta hataları menfi yönleriyle bile olsa dile getirmek, bir yönüyle onların reklamı gibidir. Ayrıca bâtılı tasvir etmenin, kötü şeyler üzerinde durmanın çocukların safi zihinlerini bulandırıp bozacağını da unutmamalıyız. Dolayısıyla, جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ "Hak geldi, bâtıl yıkılıp gitti" âyet-i kerimesi gereğince, biz çocuğun iyi ve güzel davranışlarını geliştirmesine öncelik vermeliyiz.